

olarak istinsah edilmiştir. Müstensihle-
rin *Risâletü'l-vücûd*, *Risâletü vahde-
ti'l-vücûd*, *el-Uşûl fi't-taşavvuf*, *Risâ-
le fi'l-gayb ve'l-âyn* gibi adlar verdik-
leri mukaddime, bazı kaynaklarla kütüp-
hane kataloglarında da ayrı bir eser gi-
bi gösterilmiştir. Dâvûd-i Kayserî eserini
İlhanlı Hükümdarı Ebû Said Bahadır
Han'ın veziri Gıyâseddin Muhammed İbn
Reşidüddin Fazlullah'a ithaf etmiştir. Bu
vezir hükümdarla birlikte 736 (1335) yı-
linda şehid edildiğine göre kitap bu ta-
rihten önce kaleme alınmış olmalıdır. Bir-
çok yazma nüshası bulunan eser mu-
kaddimesiyle birlikte ilk defa Tahran'da
(1299 hş.), ertesi yıl da Bombay'da Mir-
za Muhammed Şîrâzî tarafından taşbas-
kı olarak yayımlanmıştır. Celâleddin Aş-
tîyânî eserin mukaddimesini *Şerh-i Mu-
kaddime-i Kayserî ber Fuşûşü'l-hikem*
adıyla Farsça olarak şerhetmiştir (Meş-
hed 1385; 2. bs. Tahran 1991). 2. *Şerhu
Kaşidetü't-Tâ'iyye*. İbnü'l-Fârîz'in *Naz-
mü's-sülûk* diye de adlandırılan *et-
Tâ'iyyetü'l-kübrâ* adlı kasidesinin şer-
hidir. Şerhin çeşitli tasavvuf meseleleri-
nin incelendiği mukaddimesi müstakil
bir eser gibi istinsah edilmiştir. *Risâle
(Kitâb) fi 'ilmi't-taşavvuf, Şeceretü'l-
yakîn fi 'ilmi't-taşavvuf* gibi adlar ve-
rilen mukaddimenin bazı bölümleri de
ayrı ayrı istinsah edilip *Merâtübü't-tev-
hîd*, *Risâletü't-tevhîd* vb. isimlerle ço-
ğaltılmıştır. Bu mukaddimesinin Arapça
metni Mehmet Bayraktar tarafından *Ri-
sâle fi 'ilmi't-taşavvuf* adıyla yayımlan-
mıştır (İFD, XXX [Ankara 1988], s. 171-215).
3. *Şerhu'l-Kaşidetü'l-mîmiyye*. İbnü'l-
Fârîz'in *Hamriyye* olarak da adlandırıl-
an *el-Kaşidetü'l-mîmiyye*'sinin şerhi-
dir. İlâhî aşkın ele alındığı bir mukaddi-
mesi bulunan şerh, İlhanlı vezirlerinden
Abdülkâfi b. Abdullah et-Tebrîzî'ye ithaf
edilmiştir. Eserin kütüphanelerde çeşit-
li nüshaları vardır (meselâ bk. Süleyma-
niye Ktp., Ayasofya, nr. 4075, Fâtih, nr.
3964, 3965, Hâlet Efendi, nr. 888/6; İÜ
Ktp., AY, nr. 1586, 3738). 4. *Şerhu Besme-
le bi's-şüreti'n-nev'iyyetü'l-insâniyye-
yeti'l-kâmile*. Abdürrezzâk el-Kâşânî'nin
*Kitâbü Te'vilâti'l-Kur'ânî'l-Ke-
rîm* adlı eserinin mukaddimesinde bes-
mele hakkında verdiği bilgilerin şerhidir
(Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1693/
16; Cârullah Efendi, nr. 2061/3; Fâtih, nr.
141/2; Hekimoğlu, nr. 49/2). 5. *Nihâye-
tü'l-beyân fi dirâyeti'z-zamân*. Dâvûd-i
Kayserî bu eserinde Aristo ve Ebül-Be-

rekât el-Bağdâdî'nin zaman anlayışları-
nı tenkit ederek yeni bir zaman felsefe-
si geliştirmeyi denemiştir (Süleymaniye
Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 1511; Esad
Efendi, nr. 1682/8). 6. *Tahkîku mâ'i'l-
hayât ve keşfü esrârî'z-zulûmât*. Dâ-
vûd-i Kayserî, Hızır'ın yaşayıp yaşama-
dığını, velî mi peygamber mi olduğunu
tartıştığı eserde Hızır'ın şariat getirme-
miş bir nebî olduğunu ve artık cismanî
bedenle bu dünyada yaşamadığını ileri
sürer. Bazı kaynaklarda ve kütüphane
kataloglarında adı *Risâle fi beyânî aḥ-
vâlî'l-Hızır* olarak geçen eserin bir nü-
shası Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde (nr.
2687/2), diğer bir nüshası Princeton Üni-
versitesi Kütüphanesi'ndeki Garrett Col-
lection'u içinde (nr. 731) bulunmaktadır.
Sekiz rakattan ibaret olan risâle Meh-
met Bayraktar tarafından *Hayat Suyu-
nu İncelemek ve Karanlıkların Gizli-
liklerini Açığa Çıkarmak* başlığıyla ter-
cüme edilmiştir (Kayserili Dâvûd içinde,
s. 45-63). 7. *Keşfü'l-hicâb 'an kelâmi
Rabbî'l-erbâb*. Müellif, Allah'ın kelâm
sıfatını ele aldığı bu eserinde Mu'tezile,
Hanbeliyye ve Kerrâmiyye mezhepleri-
nin konuyla ilgili görüşlerini özetledik-
ten sonra bunları tenkit etmiş, daha son-
ra kendi vahdet-i vücûd anlayışı çerçe-
vesinde konuyla ilgili yeni yorumlar ve
görüşler ortaya koymuştur (Süleymani-
ye Ktp., Esad Efendi, nr. 1682/8; Lala İs-
mail, nr. 714/5). 8. *Esâsü'l-vahdâniyye
ve menba'u'l-ferdâniyye*. Eserde vah-
det-i vücûd nazariyesi açısından vah-
det-kesret meselesi ele alınmıştır (Be-
yazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr.
1814/3).

Bazı kaynaklarda Dâvûd-i Kayserî'ye
nisbet edilen *Şerhu 'Ankâ'i muḡrib*
(Massignon, IV, 42), *Şerhu Menâzili's-
sâ'irîn* (Brockelmann, GAL Suppl., II, 323;
Osmanlı Müellifleri, I, 68), *Şerhu'l-es-
mâ'i'l-hüsnâ* (Defter-i Kütübhanê-i Köp-
rülü Mehmed Paşa, s. 148), *Risâletü'l-irâ-
de* (Defter-i Kütübhanê-i Süleymâniyye,
s. 18), *Risâletü'l-mermûze* (Massignon,
IV, 42), *Şerhu Kitâbi'l-Hucüb* (Massig-
non, IV, 42) adlı eserlerin Dâvûd-i Kay-
serî'ye ait olup olmadığı henüz kesinlik
kazanmamıştır. *Şerhu 'Arûzi'l-Endelü-
sî, Kurretü'l-ayni's-şühûd, Şerhu Ha-
dişî'l-erba'in, Şerhu'l-Ferâ'iz* adlı eser-
lerin ise ona ait olmadığı bilinmektedir.
Dâvûd-i Kayserî üzerine Mehmet Bayrak-
tar tarafından bir doktora çalışması ya-
pılmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA:

Dâvûd-i Kayserî, *Maṭla'u ḥuşûşî'l-kilem*
(nşr. Mirza Muhammed Şîrâzî), Bombay 1300,
s. 306-309; a.mlf., *Nihâyetü'l-beyân fi dirâye-
ti'z-zamân*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr.
1682/8, vr. 68^b vd.; Aşıkpaşazâde, *Târih*, s.
42-43, 199-200; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'îk*, s.
7, 8; Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü a'lamî'l-
ahyâr min fuḳahâ'i mezhebi'n-Nu'mân el-
muḥtâr*, İÜ Ktp., AY, nr. 2345, vr. 192^b; Meccî,
Şekâik Tercümesi, s. 27; Hoca Sâdeddin, *Tâ-
cû't-tevârîh*, I, 43; Âlî, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp.,
TY, nr. 5959, vr. 14^b; *Defter-i Kütübhanê-i Köp-
rülü Mehmed Paşa*, İstanbul 1311, s. 148; *Def-
ter-i Kütübhanê-i Süleymâniyye*, İstanbul 1311,
s. 18; *Sicill-i Osmânî*, II, 323; *Osmanlı Müel-
lîfleri*, I, 67-69; W. Ostwald, *Der Energetische
Imperativ*, Leipzig 1912; Brockelmann, *GAL*, II,
231, 299; *Suppl.*, II, 323; *Hedîyyetü'l-ârifîn*,
I, 361; Sartori, *Introduction*, III/1, s. 626; Uzun-
çarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 227; H. Corbin, "La
Philosophie islamique depuis la mort d'Aver-
roes jusqu'à nos jours", *Histoire de la philo-
sophie islamique*, Paris 1974, III, 1289; a.mlf.,
Corps spirituel et terre céleste, Paris 1979, s.
139; L. Massignon, *La Passion d'al-Hosayn Ibn
Mansour al-Hallâj*, Paris 1975, IV, 42; Mehmet
Bayraktar, *La Philosophie mystique de la re-
ligion chez Dâvûd de Kayserî* (doktora tezi,
1978), Paris, Sorbonne; a.mlf., *Kayserili Dâ-
vûd (Dâvûdu'l-Kayserî)*, Ankara 1988; Hüse-
yin G. Yurdaydın, *İslâm Tarihi Dersleri*, Anka-
ra 1982, s. 100; Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı
Medreseleri*, İstanbul 1984, s. 68; Bursalı Meh-
med Tâhir, "Terâcim-i Ahvâl: Dâvûd-i Kay-
serî", *SM*, VI/134 (1326), s. 55 vd.; A. Turan
Akbulut, "Dâvûd-i Kayserî", *İslâm Medeniye-
ti Mecmuası*, IV/3, İstanbul 1980, s. 61-83; İz-
mirli İsmail Hakkı, "Âsım Bey", *İTA*, I, 583.

MEHMET BAYRAKTAR

DÂVÜD b. MUHABBER

(داود بن المحبر)

Ebû Süleymân Dâvûd

b. el-Muhabber b. Kahzem et-Tâî
(ö. 206/821)Akla dair uydurma rivayetleri
topladığı eseriyle tanınan muhaddis.

es-Sekaffî, el-Bekrâvî ve el-Basrî nis-
beleriyle de anılmaktadır. Dedesi Kah-
zem'in İsfahan fethi sırasında esir alın-
dığı ve sahâbî Ebû Bekre es-Sekaffî'nin
kölesi olduğu söylenmektedir. Hayatı
hakkında yeterli bilgi bulunmamakta,
babasının ve dedesinin zayıf birer râvî
oldukları bilinmektedir. Dâvûd b. Muhab-
ber babasından başka Hammâd b. Se-
leme, Hammâd b. Zeyd, Şu'be b. Haccâc
ve Halîl b. Ahmed gibi âlimlerden fayda-
lanmıştır. Kendisinden de Fazl b. Sehl
el-A'rec, Hâris b. Ebû Üsâme gibi mu-
haddisler rivayette bulunmuşlardır.

Dâvüd b. Muhabber'in şahsiyeti ve rivayetlerinin sıhhat derecesi üzerinde çok tartışılmıştır. Akıl konusundaki rivayetlerinin tamamına yakını uydurma kabul edilmekle beraber diğer konulardaki bazı rivayetleri makbul sayılmıştır. Hakkında farklı görüşlerin ileri sürülmesi, hayatının bir döneminde rivayeti ihmal edip kendini tamamen zühde vermesi veya bazılarının dediği gibi Mu'tezilî görüşü benimsemesi yüzündendir. Yahyâ b. Maîn Dâvüd'un yalan söylemediğini, **sadûk*** bir râvi olmakla beraber yanlış hata ettiğini belirtmektedir. Yine İbn Maîn'den nakledildiğine göre güvenilir bir râvi iken hadisi bırakıp Mu'tezile'den bazıları ile düşüp kalktıktan sonra zihniyeti bozulmuştur. Ahmed b. Hanbel ise kendisinden Dâvüd hakkında bilgi istendiği zaman gülmüş, onun çok önemsiz biri olduğunu, hadisten hiç anlamadığını söylemiştir. Buhârî de aynı görüşe katılmaktadır. Ali b. Medîni ve Ebû Hâtîm er-Râzî'ye göre onun hadisleri hiçbir şekilde rivayet edilemez. Dârekutnî ve Ebû'l-Feth el-Ezdi'ye göre ise büsbütün **metrûk***-tür. İbn Hibbân ve Hâkim en-Nisâbüri onun mevzû hadisleri sika râvilerle nisbet ederek rivayet ettiğini ifade etmişlerdir. İbn Mâce, senedinde onun adının bulunduğu ve Zehebî'nin uydurma olduğunu söylediği -kendi memleketi olan Kazvin'in faziletine dair- rivayeti *es-Sünen*'ine ("Cihâd", 11) alması sebebiyle tenkide uğramıştır. Dâvüd 8 Cemâziyelevvel 206'da (9 Ekim 821) Bağdat'ta vefat etmiştir.

Dâvüd b. Muhabber'in aklın değerine dair rivayetleri bir araya getirdiği ve Zehebî'nin ise "keşke yazmasaydı" dediği *Kitâbü'l-ʿAkl*'dan başka eseri yoktur. Bu eserdeki rivayetlerin hemen hemen tamamı veya iyimser bir görüşle tamamına yakını zayıf veya mevzû haberlerden meydana gelmiştir. Dârekutnî'ye göre akla dair rivayetleri hadis uydurmakla tanınan Meysere b. Abdürabbih icat etmiş, Dâvüd ise yeni senedler uydurarak bu rivayetleri kendine mal etmiş, daha sonra da başkaları *Kitâbü'l-ʿAkl*'ı aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Eserin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir. Ancak İbn Hacer, Dâvüd'un talebesi Hâris b. Ebû Üsâme'nin *el-Müşned*'ine aldığı *Kitâbü'l-ʿAkl*'dan otuz hadislik bir bölümü *el-Metâlibü'l-ʿâliye*'de (III, 13-23) iktibas etmiş ve bu rivayetlerin tamamının, bir başka rivayette ise çoğunun uydurma olduğunu söylemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mâce, "Cihâd", 11; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh* (nşr. Ahmed Muhammed Nur Seyfi), Dimaşk 1399/1979, II, 154; Ahmed b. Hanbel, *el-ʿİlâ* (nşr. Vasiyyullah Abbas), Beyrut 1408/1988, I, 388; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, III, 244; Cüzcânî, *Ahvâlü'r-ricâl* (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Beyrut 1405/1985, s. 198; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 424; İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrâhîn* (nşr. Mahmûd İbrâhîm Zâyed), Haleb 1396, I, 291; İbn Adî, *el-Kâmil*, III, 965-967; Dârekutnî, *Kitâbü'd-Du'a'afâ* ve'l-metrâkîn (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Beyrut 1406/1986, s. 87; Ebû Nuaym, *Zikru aḥbâri İsbahân* (nşr. Dederîng), Leiden 1931-34, II, 165; Hatîb, *Târîhu Bağdad*, VIII, 359-362; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 443-449; Burhâneddin el-Halebî, *el-Keşfü'l-ḥaşiş ʿammen riḥiye bi-vazʿi'l-ḥadîş* (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Bağdad 1984, s. 174-175; Zehebî, *Mizânü'l-iʿtidâl*, II, 20; III, 441; a.mlf., *el-Muḡnî* (nşr. Nureddin İtrî), Haleb 1391/1971, I, 220; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 199-201; a.mlf., *Takrîbü't-Tehzîb*, I, 234; a.mlf., *el-Metâlibü'l-ʿâliye* (nşr. Habîbürrahman el-Azamî), Kuveyt 1393/1973, III, 13-23; İbn Kutluboga, *Tâcü't-terâcim*, Bağdad 1962, s. 28; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-merfûʿa fi'l-aḥbârî'l-mevzûʿa* (nşr. Muhammed es-Sabbâğ), Beyrut 1391/1971, s. 442-443; *Keşfü'z-ẓunûn*, II, 1439-1440; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsteṭrafe*, s. 52.

M. YAŞAR KANDEMİR

DÂVUD PAŞA, Kara

(ö. 1032/1623)

Osmanlı sadrazamı,
Sultan II. Osman'ın katili.

Aslen Bosnalıdır. Enderun'da yetişti; burada sırayla çuhadar, kapıcıbaşı ve başkapıcıbaşığa kadar yükseldi (1600). Eylül 1604'te Rumeli beylerbeyiliğine getirildi, birkaç gün sonra da kendisine vezirlik rütbesi verildi. Ertesi yıl Kastamonu muhafızlığına, daha sonra Anadolu'daki Celâli eşkıyası üzerine serdar tayin edildi. Sefer levazımının tamamlanması için mîrî hazineinden yardım talep edince sefere gitmeyen timar ve zeâmet sahiplerinin bedel'lerinin tahsil edilerek sefer mühimmatının tamamlanması hususu emvâl-i sultânî defterdarı olarak Hasan Beyzâde'ye havale edildi. Ancak Anadolu muhafızı Nasuh Paşa'nın 1605 Kasımında Bolvadin'de Celâli Tavi'l'e yenilmesi ve İstanbul'a gelerek padişahı sefere teşvik etmesi üzerine I. Ahmed Dâvud Paşa'yı serdarlıktan aldı ve Anadolu seferine bizzat çıkmaya karar verdi. Bu sırada padişahla birlikte Bursa'ya gelen vezirler arasında Dâvud Paşa da vardı.

Padişahın Bursa'ya geldiğini duyunca buraya kadar gelen sipahi zorbaları Sa-

dâret Kaymakamı Sofu Sinan Paşa aracılığıyla suçlarını affettirdiler. Böylece affedilen sipahilerin bir kısmı, başlarında Dâvud Paşa olduğu halde Bursa ile Bolu arasında kalan bölgeyi korumak üzere Kütahya'ya gönderildiler. Bu arada III. Mehmed'in kızıyla evlenen Dâvud Paşa Ağustos 1606'da vezâretle Rumeli beylerbeyiliğine tayin edildi ve Sofya muhafızlığında bulundu. Fakat bir süre sonra İstanbul'a dönerek kubbe vezirleri arasında yer aldı. Aynı yıl İzmit muhafızlığına gönderildi, daha sonra Divân-ı Hümâyûn'da dördüncü, üçüncü ve ikinci vezirliğe yükseldi. 1616 yılı başlarında tekrar Rumeli beylerbeyiliğine tayin edildi ve bu sıfatla aynı yıl Sadrazam Öküz Mehmed Paşa'nın Revan Seferi'ne katıldı.

I. Mustafa'nın tahta çıkışında, kız kardeşinin kocası olması dolayısıyla, hanımının isteği üzerine Kasım 1617'de kaptan-ı deryâliğe tayin edildi. Ancak II. Osman'ın tahta çıkmasından sonra hem kaptan-ı deryâlikten hem de vezirlikten azledilerek önce Rumeli beylerbeyiliğine, ardından Silistre paşalığına getirildi. Uzunca bir süre mâzul kaldıktan sonra tekrar Rumeli beylerbeyiliğine tayin edildi. II. Osman'ın Hotin seferine (1621-1622) bu sıfatla katıldı ve seferde ordunun çarhacı*lığı görevini yaptı. Seferden dönüşte ordu Edirne'ye geldiğinde Dâvud Paşa'nın Rumeli beylerbeyi olarak burada kalması ferman edildi, ancak 1622 Ocak ayının sonlarında Köstendil sancak beyiliğine tayin edildi. Fakat görev mahalline kendisi gitmedi, yerine mütesellim* gönderdi.

19 Mayıs 1622'de Sultan Osman'ın tahttan indirilip yerine I. Mustafa'nın ikinci defa hükümdarlığa getirilişinin ertesi günü Vâlide Sultan'ın iltimasıyla sadrazam oldu. Hatta sadrazam olur olmaz II. Osman'ın hapsedildiği Orta Cami'ye giderek hemen onu boğdurtmak istediysede başaramadı. Daha sonra Sultan Mustafa'yı Topkapı Sarayı'na nakleden Dâvud Paşa II. Osman'ı bir pazar arabasına koyarak âsilerin eza, cefa ve hakaretleriyle Yedikule'ye hapsetti. Sultan Osman'ı getiren asker dağıldıktan sonra kethüdâsı Ömer, cebecibaşı ve subaşı kethüdâsı Kelender Uğrusu ile birlikte Yedikule zindanlarının kapısını kapattıktan sonra akşama doğru II. Osman'ı kementle boğdu. Hatta işlediği cinayeti ispat için Sultan Osman'ın bir kulağını kesip cebecibaşı ile Vâlide Sultan'a gönderdi.